

Inventaris van het archief van
polder Nieuwland
1867-1952

In: Inventaris van de archieven van de
voormalige polder Nieuwland en Noordland
(onder 's-Gravenzande en Hoek van Holland)
ca. 1690 - 1976

W.A.M. Kievits
Delft 1986

(webversie: Jan van den Noort 2007)

Hoogheemraadschap van Delfland

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. Beknopte geschiedenis	4
1.1.2. Bedijking	4
1.1.3. Zeewering	5
1.1.4. Waterbeheersing	6
1.1.5. Bestuursinrichting en bestuur	10
1.1.5.1. Polder het Nieuwland	10
1.1.5.2. Polder het Noordland	11
1.1.5.2.1. Organisatie tot 1850.....	11
1.1.5.2.2. Nieuwe reglementering	12
1.1.5.3. Polder Nieuwland en Noordland.....	13
1.2. Archief.....	14
1.2.1. Vorming en bewaring	14
1.2.2. Inventarisatie	15
1.3. Noten	16
1.4. Literatuur	17
1.5. Bijlage: Lijst van voornamelijk elders berustende archieven van belang voor verder onderzoek	17
1.6. Bijlage.....	18
2. Inventaris.....	19
2.1. Stukken van algemene aard	19
2.1.1. Notulen.....	19
2.1.2. Minuten van uitgaande stukken.....	19
2.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen	19
2.2.1. Bestuursinrichting	19
2.2.2. Bestuur.....	20
2.2.2.1. Algemeen.....	20
2.2.2.2. Dagelijks bestuur	20
2.2.2.2.1. Algemeen.....	20
2.2.2.2.2. Dijkgraaf.....	20
2.2.2.2.3. Heemraden	20
2.2.2.3. Stemgerechtigde ingelanden	21
2.2.3. Hulpmiddelen bij de uitvoering van de taak	21
2.2.3.1. Personeel	21
2.2.3.1.1. Algemeen.....	21
2.2.3.1.2. Secretaris-penningmeester.....	21
2.2.3.1.3. Molenaar.....	21
2.2.3.1.4. Adviseur	21
2.2.3.2. Financien	22
2.2.3.2.1. Omslag	22
2.2.3.2.1.1. Leggers en kaarten	22
2.2.3.2.1.2. Kohieren	22
2.2.3.2.1.3. Stukken betreffende tenaamstelling, vrijdom en vrijstelling	22
2.2.3.2.2. Eigendommen	23
2.2.3.2.2.1. Aankoop; instandhouding.....	23
2.2.3.2.2.2. Verhuur; verpachting	23
2.2.3.2.3. Rekening-courant.....	24
2.2.3.2.4. Begroting	24
2.2.3.2.5. Rekening	24
2.2.4. Uitvoering van de taak.....	25
2.2.4.1. Toezicht.....	25
2.2.4.1.1. Keur.....	25
2.2.4.1.2. Schouw.....	25

2.2.4.1.3. Verlening van vergunningen	25
2.2.4.1.3.1. Algemeen	25
2.2.4.1.3.2. Dempen van sloten	25
2.2.4.1.3.3. Leggen van dammen en bruggen	26
2.2.4.1.3.4. Lozen van afval- en hemelwater	26
2.2.4.1.3.5. Hebben van onder- en overbemaalingswerken	28
2.2.4.1.3.6. Leggen van kabels, buizen en leidingen	29
2.2.4.1.3.7. Overige werken	29
2.2.4.2. Beheer en onderhoud	30
2.2.4.2.1. Waterbeheersing.....	30
2.2.4.2.1.1. Algemeen	30
2.2.4.2.1.2. Waterkwaliteitscontrole	30
2.2.4.2.1.3. Instandhouding van watergangen en duikers.....	30
2.2.4.2.1.4. Regeling van de waterstand	31
2.2.4.2.1.4.2.1. Algemeen	31
2.2.4.2.1.4.2.2. Nieuwlandse molen	32
2.2.4.2.1.4.2.3. Hulpemaal bij de Nieuwlandse molen.....	33
2.2.4.2.1.4.2.4. Inlaatemaal aan de Maasdijk	33
2.2.4.2.1.4.2.4.1. Voorbereiding	33
2.2.4.2.1.4.2.4.2. Financiering	33
2.2.4.2.1.4.2.4.3. Bouw en exploitatie	33
2.2.4.2.1.4.2.5. Overige gemalen	34
2.2.4.3. Wegen	34

1. INLEIDING

1.1. Beknopte geschiedenis

1.1.2. Bedijking

De ontginning van de ten zuidwesten van 's-Gravenzande gelegen gebieden, bestaande uit gorzen en schorren, kwam eerst opgang nadat de zandplaat waarop 's-Gravenzande was gelegen in het eerste kwart van de twaalfde eeuw door bedijkingswerken werd verbonden met zandrug waarop Monster en Naaldwijk waren gelegen.¹⁾ Hierna werd, zoals onder andere Dr. A.A. Beekman veronderstelt, de Maasdijk aangelegd op kosten van de grafelijkheid. De voltooiing vond plaats in gedeelten: het noordelijk deel tot en met de Zanddijk werd aangesloten op de dijk van het Oudeland; de Zijdijk en de Maasdijk tot aan de Noldijk van Maasland werden daarna gelegd, waarmee de merkwaardige knik in de Maasdijk te verklaren zou zijn.²⁾

Wanneer het Noordland bedijkt is, valt slechts bij benadering vast te stellen. Na de bedijking moet een nieuw voorland zijn ontstaan, het latere Nieuwland, waarvan de aanslibbing volgens Beekman een periode van circa 50 jaar heeft beslagen.³⁾ Uitgaande van de verlening van het bedijkingsrecht voor het Nieuwland aan Willem van Naaldwijk in 1371, zou het Noordland omstreeks 1322 reeds bedijkt kunnen zijn.

De meeste bezittingen in het Noordland behoorden toe aan kloosters en andere geestelijke instellingen. Zo hadden onder andere het Hofkappittel van St. Maria te 's-Gravenhage, het kooster Maria Magdalena in Bethanië, het Begijnhof en de Heilige Geeststichting, alle drie te 's-Gravenzande, bezittingen in deze gebieden. Het Hofkappittel was in 1372 bij het overlijden van Machteld van Voorne tevens in het bezit gekomen van het gebied dat Andel werd genoemd.⁴⁾ Deze tussen de Delflandse dijk en de Maas gelegen gorzen waren in 1322 door Graaf Willem III in leen afgestaan aan haar vader, heer Gerard van Voorne, die tevens burggraaf van Zeeland was.

In 1367 had het kapittel bij gelegenheid van zijn stichting door Albrecht van Beieren en diens vrouw Margaretha van Brieg reeds andere buitendijkse gronden onder 's-Gravenzande verworven. Bij de inbezitting van Den Andel handhaafde het kapittel Willem van Naaldwijk als pachter. Toen deze echter bij voortduring geen gevolg gaf aan één van de pachtvoorwaarden die Machteld van Voorne gesteld had, te weten de bedijking van Den Andel, werden de gorzen opnieuw ter bedijking uitgegeven. Ditmaal ontving Jan Gillisz van Wissenkerk, kanunnik van St. Marie, het genoemde land. Een jaar nadat de uitgifte had plaatsgevonden werd deze op 24 augustus 1414 bekrachtigd door Willem VI. ⁵⁾

In deze oorkonde werden aan Jan Gillisz en zijn medebedijkers diverse privileges verleend. Deze hielden o.a. in dat: 1. het bedijkte land en de daarbuiten gelegen uitgorzen vrijgesteld zouden worden van de financiële lasten jegens de landsoverheid; 2. de nieuwe dijk zou mogen aansluiten op de Maasdijk; 3. de vijf meestingelanden zouden een dagelijkse bestuur aanstellen, bestaande uit dijkgraaf en gezworenen; het bestuur mocht keuren maken; 4. eventuele boeten geïnd zouden worden door de dijkgraaf ten behoeve van de ingelanden; 5. de dijkgraaf ingeval van misdrijven de overtreders zelf gevangen zou nemen en

uitleveren aan de schout van 's-Gravenzande; 6. de inwoners van het Nieuwland onder 's-Gravenzande zouden vallen en poorterrechten van die stad zouden bezitten. In 1415 werd de bedijking voltooid. 6)

1.1.3. Zeewering

Zoals in het hiervoorgaande is vermeld, werden de polders het Noordland en het Nieuwland aan het begin van de 14e respectievelijk 15e eeuw bedijkt. In het begin fungeerden de dijken in het nog niet geheel ontgonnen gebied eerder als woonplaats en verkeersweg dan als waterkering. 7) Aanvankelijk lagen de polders het Noordland en het Nieuwland nog hoger dan het zeepiel; dit blijkt uit de diverse afwateringstochten waarlangs overtollig water geloosd werd in de Maas. Deze natuurlijke afwatering treft men bij deze polders aan tot in de 16e eeuw. Eerst in 1580 werd aangevangen met de bouw van een windmolen. 8)

Met de bemaling trad in beide polders het verschijnsel van bodeminklinking op. De betekenis van de omringende dijken nam hierdoor toe. Tot in de 16e eeuw breidden de gorzen zich nog buitendijks uit, terwijl op sommige van deze gebieden duinen ontstonden. Na de 16e eeuw veranderde het beeld. De buitengronden langs de Maas breidden zich uit en de duinstrook langs de Noordzee nam af. Met het afnemen van de breedte der duingronden nam de bemoeienis van het Hoogheemraadschap van Delfland toe, omdat bij een eventuele zee-doorbraak geheel Delfland dreigde te inunderen.

De keurbevoegdheid van hoogheemraden werd toegepast, terwijl het houden van vee in de duinen verboden werd. De helmplanting, een normale verplichting die op de eigenaren van de duingronden rustte, werd geleidelijk geïntensiveerd. In 1564 werd een overeenkomst gesloten tussen de ambachten van de West- en Oostsluizen van Delfland, het Kapittel van St. Marie en het Noordland en het Nieuwland, waarbij de duinen die eigendom van het Kapittel waren op gemeenschappelijke kosten hersteld zouden worden. 9) Deze overeenkomst kan men beschouwen als een teken van groeiende bewustwording van de betekenis van de duinen als zeewaterkering.

De noodzaak hiertoe werd spoedig versterkt. Op 1 november 1570 werd de Nederlandse kust geteisterd door de Allerheiligenvloed, waarbij de zee op verscheidende plaatsen door de Kapittelduinen heen brak, tot aan de Bank toe. Het gevaar voor inundatie dat hierdoor dreigde gold niet alleen voor het Nieuwland en het Noordland maar ook voor een groot deel van Delfland. In december van datzelfde jaar vond de aanbesteding plaats van de aanleg van enige zanddijken in de Kapittelduinen. In de daarop volgende jaren bleef de duinstrook echter afnemen en werd het aantal doorbraken groter. 10)

In 1682 werd na de zoveelste ernstige aantasting van de duinen tussen de Hoek van Holland en Ter Heijde door deskundigen geadviseerd de in de Bank aanwezige duinen om te werken tot een zanddijk. Deze werd in datzelfde jaar aangelegd. 11) Vanaf de tweede helft van de 18e eeuw namen de strandwerken aanzienlijk toe. Maatregelen ter reparatie en versterking van de Bankdijk werden dikwijls gecombineerd met soortgelijke werkzaamheden aan de Noordlandse zeedijk. Tussen 1739 en 1741 vonden bijvoorbeeld ingrijpende verhogings- en verzwaringswerkzaamheden aan de Noordlandse dijk en de Bankdijk plaats.

De Staten van Holland en West-Friesland verleenden hiervoor een subsidie van 12.000 guldens, terwijl dijkgraaf Adriaan van der Goes een aanvullende lening verstrekke. 12) De kustachteruitgang ging echter door, waardoor de dijk

regelmatig achterwaarts verstrekt moest worden. Als gevolg van de gevaarlijke situatie die dreigde - tot 1776 werd de Bankdijk regelmatig verwoest door stormvloed(en)-, werd het onderzoek naar middelen tot behoud van de duinen als waterkering en tot versterking van de Delflandsche slaperdijk geïntensiveerd.

Een commissie bestaande uit de fabriek-landmeter van Delfland, J. Sabrier, de inspecteur van de zeeweringswerken te Den Helder en de inspecteur van 's lands werken in Zeeland, A. Dingemans, moest in 1789 een verbeteringsplan opstellen. Dit plan, dat de aanleg van drie strandhoofden, twee schenkeldijken, verzwaring van de zanddijk over ca. 100 Rijnlandse roeden en verlenging alsmede verhoging van de slaperdijk en Noordlandse dijk behelsde, bleek na de strenge winter van 1791 achterhaald.

Dezelfde commissie, nu uitgebreid met de inspecteur-generaal van 's lands rivieren, C. Brunings, maakte een aangepast plan, dat nog in datzelfde jaar gerealiseerd werd. Er werden zes strandhoofden aangelegd, de zanddijk werd gedeeltelijk vernieuwd en de slaperdijk werd verlengd en verzaamd. 13)

In 1852 nam het hoogheemraadschap het beheer en onderhoud van de zeewering tot aan de Hoek van Holland over; met inbegrip van de Nieuwlandse dijken. Tussen 1863 en 1868 werden bovendien de Bankgronden en Klingen bij 's-Gravenzande verdeeld tussen de polders het Nieuwland en het Noordland, waarna de Nieuwlandse Bankgronden aan het Hoogheemraadschap van Delfland werden verkocht. 14) De verschuiving van de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van de zeewaterkering was moeilijk gemaakt door de invoering van het nieuw Delflandse reglement van 1852.

Daardoor werden het Noordland en het Nieuwland evenals andere buitendijkse gelegen gronden en polders binnen de grenzen van het hoogheemraadschap gebracht. De uitbreiding van het aantal strandhoofden en het herstel van zwakke plekken in de zeewering konden nu beter worden aangepakt. De financiering van deze werken vond mede plaats door bijdragen van het Rijk, de Provincie en de belanghebbende buitenpolders.

De enige waterkering die nog aan de zorgen van een polderbestuur toevertrouwd bleef, was het gedeelte Noordlandse dijk gelegen tussen de zeewering en de Maasdijk, dat de grens vormde met de polder het Nieuwland. In verband met de uitvoering van de verkeersplannen van de provincie Zuid-Holland werden in 1930 en 1962 gedeelten van de Noordlandse dijk verkocht aan de provincie ter verbetering van de wegen van Rijswijk en Maasland naar Hoek van Holland. Tenslotte moet worden vermeld dat het Hoogheemraadschap van Delfland in de jaren '60 bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van het Delta-plan de hoogwaterkering langs de Nieuwe Waterweg en de zeewering langs de kust tussen Hoek van Holland en de bank op de vereiste hoogte bracht.

Hierdoor was de verkoop van enige percelen grond van de polder Delfland noodzakelijk, terwijl bovendien de uitwatering van de Krimslot en de Kulk door middel van een hevel-installatie over de delta-dijk moest worden hersteld.

1.1.4. Waterbeheersing

Vanouds loosden beide polders hun overtollig water door het Buiten-Nieuwland in de Maas. Daarbij was het Noordland altijd aangewezen geweest op de faciliteiten van het Nieuwland. In 1450 was er tussen beide polders een conflict gerezen over de afwatering en de daaraan verbonden kosten. Na onderzoek en uitspraak door

bemiddelaars werd tussen de beide partijen een overeenkomst gesloten. 15)
Deze hield in dat:

1. beide partijen hun sluizen en dijken voor eigen rekening zouden onderhouden;
2. het Noordland zou afwateren door de in het Nieuwland gelegen sluizen; de afwatering tot aan de Middelwatering in het Nieuwland zou voor rekening van het Noordland worden onderhouden; vanaf de Middelwatering tot aan de sluizen zou de watering door het Nieuwland worden onderhouden;
3. de buitendijks waterwerken door beide polders morgen-morgensgewijs bekostigd zouden worden;
4. van de uitgaven die het Nieuwland tot op dat moment aan de waterwerken gedaan had, het Noordland een deel zou vergoeden.

De natuurlijke waterlozing van het Binnen-Nieuwland en het Noordland door de Hilsluis in de Nieuwlandse dijk raakte in de tweede helft van de zestiende eeuw als gevolg van aanwassen en duinvorming opnieuw verstoord. De ingelanden van het Nieuwland en het Noordland (polder lozende door het Nieuwland) wendden zich daarom in 1578 middels een rekest tot de Staten van Holland, met het verzoek een vergunning te verkrijgen tot het leggen van een nieuwe waterlozing door de Delflandse Maasdijk. Op 19 februari van dat jaar werd echter het verzoek door het gewestelijk bestuur in handen gesteld van hoogheemraden van Delfland om daarop "in alle redelijkheid te disponeren". 16) Delflands gezag op dit punt werd derhalve gerespecteerd.

De verzoekers vroegen vergunning tot het leggen van een sluis of duiker van 4 voet wijd door de Maasdijk 's-Gravenzande ter hoogte van de sloot genaamd "Oude Watering". Men was zelfs bereid-althans wat de waterlozing betreft-zich aan het gezag van Delfland te onderwerpen en sluisgeld te betalen. Op 23 mei 1578 kwamen hoogheemraden van Delfland met de ambachtsbewaarders, een gecommiteerde van de Staten van Holland alsmede vertegenwoordigers van het Nieuwland en het Noordland op de Maasdijk ter plekke bijeen om de zaak in ogenschouw te nemen. 17)

Het college van hoogheemraden besloot allereerst de waterlozing van het Nieuwland en het Noordland ter plaatse te visiteren. Hierbij bleek dat wegens verstuiwing en aanwassen de uitwatering 1/2 mijl Maaswaarts was verland. Als oplossing van de problemen zou het water minstens enige voeten hoog door middel van molens moeten worden opgemalen. De ambachtsbewaarders van de vijf Oostambachten van Delfland verzetten zich echter met die van voorburg, Rijswijk, Vlaardingen en Schipluiden tegen het plan doorgraving van de Maasdijk; het laaggelegen Pijnacker had met hoge kosten twee molens moeten bouwen om de bemaling 3 voet hoog te krijgen, zo werd gesteld.

Nieuwland moest daarom ook maar één of twee molens bouwen en eventueel een nieuwe sluis in het zuidwesten. Nieuwland stelde dat het Buiten-Nieuwland te hoog lag voor deze oplossing. Doorgraving van de Maasdijk zou beter werken. Hierop stelden hoogheemraden voor, dat het Nieuwland zich bij gunstige beschikking geheel aan Delflands jurisdictie zou onderwerpen: derhalve ook op het gebied van de dijkage. Hierop antwoordden de bestuurders van het Nieuwland niet direct, doch gaven later schriftelijk te kennen niets voor algehele onderwerping te voelen.

Slechts de eventuele sluis in de Maasdijk wenste men aan Delflands wensen ondergeschikt te maken. Deze opstelling was voor hoogheemraden van Delfland onaanvaardbaar. Doorgraving van de Maasdijk werd nu in strijd geacht met het privilege van graaf Willem V van 15 mei 1348 op het gebied van de schouw- en kleurbevoegdheid. Bovendien had Rijnland slechte voorbeelden in dergelijke kwesties met de polders lozende door de Spaarndam. Op de St. Jacobischouw (25

juli 1578) besloten hoogheemraden het Nieuwlandse verzoek af te wijzen: "dat sijluyden hemselfen behoren te behelpen tsij mit moelens ofte anderen soe sijte rade vinden sullen omme heure water doir 't buytenlandt te Mazewert uuyt te moeghen loesen, soe sij tot noch toe gedaen hebben." 18)

Het daaropvolgende jaar werd tussen de polders het Nieuwland en het Noordland een overeenkomst gesloten waarbij de afwatering van de Bankgronden werd geregeld: lozing zou voortaan plaatsvinden via een in de Bank gelegen sluisje in de Middelwatering, terwijl een deel van de jaarlijkse pachtgelden van de Bank ten behoeve van de polder het Noordland aangewend zou worden. 19)

Intussen restte als enige oplossing voor de regeling van de algemene afwatering de bouw van één of meer molens. De bestuurders van het Nieuwland (dijkgraaf en vijf "meeste" ingelanden) gingen in Delft naar een watermolen kijken, gevolgd door een bezoek aan de molen van de Commandeurspolder. 20) Van de Staten van Holland werd een octrooi verkregen, gedateerd 15 juni 1580, tot de bouw van een achtkante watermolen ten behoeve van het Nieuwland en het Noordland, terwijl alle landen in de kosten van de bouw en het onderhoud moesten bijdragen.

De goederen van het kapittel van St. Marie in Den Haag werden vrijgesteld van de onderhoudskosten. De dijkgraaf moest van de omgeslagen penningen rekening en verantwoording doen. 21) Spoedig is met de bouw begonnen. Aannemer was Ocker Screvelsz., houtkoper te Dordrecht. 22) Een schuld aan hem van 1800 gulden werd in jaarlijkse termijnen van f 300,-- afgelost. Hiertoe werd een omslag van 12 stuivers per morgen geheven.

Uit de rekening blijkt dat de molen in 1580 is opgebouwd. 23) In datzelfde jaar werden een molenwerf, kaden en een sluissloot gemaakt. 24) In 1581 werd besloten een stenen sluis te maken en de oude sluis te slopen. De eigenaren droegen 2/3, de gebruikers 1/3 deel in de kosten bij. In 1585 werd de laatste omslag voor de afbetaling van de molenbouwkosten geheven. 25) Is de loop van de buitendijkse waterlozing meermalen gewijzigd, omtrent de mogelijke herbouw of verplaatsing van de molen is in de kopie-resolutieboeken van het bestuur niets aangetroffen.

Bestudering van het beschikbare kaartmateriaal wijst uit dat de situering van de molen sedert 1580 niet essentieel gewijzigd kan zijn. Ook het patroon van het watergangen en percelen is eeuwenlang ongewijzigd gebleven. Aan de molen, een van de oudste nog werkende poldermolens van Nederland, is uiteraard in de loop der tijd het nodige gewijzigd en gerepareerd. In 1642 werd bij voorbeeld 162 1b. aan o.a. metselwerk besteed. 26) Ook aan het einde van de 18e eeuw is er sprake van verbeteringswerken. 27)

Uit de algemene rekening van het Nieuwland over 1584 blijkt dat in dat jaar de zesde en laatste termijn van f 300,-- aan de houtkoper is betaald. 28) Misschien heeft men om deze reden in de 20e eeuw het jaartal 1584 op de baard aangebracht. De oudste vermelding van een molenaar, Vrancjk (Jansz.), stamt uit het jaar 1586. 29) Ondanks het bezit van een molen bleven beide polders geconfronteerd met afwateringsproblemen. De veldgewassen ondervonden jaarlijks grote schade van het overvloedige water.

Deze jaarlijkse terugkerende situatie bracht beide polderbesturen tot een overeenkomst tot de bouw van een nieuwe stenen sluisje in de Nieuwlandse dijk tegenover de Kil. In 1611 werd een conceptakkoord opgesteld, waarin de verdeelsleutel van de bouw- en onderhoudskosten voor beide polders nader werd vastgesteld. Blijkbaar voldeed deze afwateringsmogelijkheid niet; enige tientallen

jaren besloten beide polders tot het graven van een nieuwe watertocht vanaf de Nieuwlandse dijk tot aan de Maas. Daarna werd er door het Nieuwland een dam gelegd in de oude watertocht, genaamd de Rel.

Hierdoor ontstond een nieuw geschil met het Noordland: het bestuur van het Noordland achtte zich, nu de oorspronkelijke afwatering niet meer bruikbaar was, niet langer gebonden aan het contract van 1450. Volgens deze overeenkomst moest de polder immers bijdragen in het onderhoud van de Rel. Het Nieuwlandse bestuur meende daarentegen dat door het leggen van deze dam de waterlozing van het Noordland via de Rel niet onmogelijk was gemaakt.

Door de nieuw gegraven tocht was de afwateringsmogelijkheid slechts naar de molen verplaatst, terwijl het water nog steeds in de Rel of oude watertocht geloosd werd. Het Noordland was aldus verplicht zowel in de kosten van onderhoud van de oude Rel als van de nieuw gegraven uitwatering bij te dragen. In 1657 kwamen de besturen der polders overeen dat beide in de onderhoudskosten van beide watergangen zouden bijdragen, terwijl het Nieuwland de afdamming in de Oude Rel zou opruimen.

Voorlopig was het afwateringsprobleem opgelost. 30) Tussen 1770 en 1800 rezen nieuwe problemen. Ditmaal vormde de uitwatering door het Buiten-Nieuwland - een wingewest van de gezamenlijke eigenaren van het Nieuwland - het grote probleem. De tocht vanaf het sluisje bij de Hil tot aan het Vloeigat werd opnieuw gedolven en in het Vloeigat werd een nieuwe houten duiker geplaatst. Aan de Vloeigatsluis zelf werden de nodige reparaties verricht. 31) In de Vloeigatsluis beschikten het Noordland, het Nieuwland en het Buiten-Nieuwland niet alleen over een middel om overtollig water te lossen in de Maas, ze konden bovendien in tijden van droogte via het Vloeigat water inlaten ten behoeve van de gewassen en het vee.

Het water van de tussen 1864 en 1872 aangelegde Nieuwe Waterweg werd echter vanwege het stijgende zoutgehalte ongeschikt voor inlating door de polders. de verziltingsproblematiek werd bovendien vergroot door het optreden van zoute kwel als gevolg van binnendringend zeewater. Ter verbetering van de waterhuishouding in bovengenoemde polders ging men allereerst onderzoeken of de capaciteit van de middelen tot waterlozing niet vergroot kon worden. Ir. P. Hoogenboom, ingenieur van het Hoogheemraadschap van Rijnland, bracht in 1919 aan de polderbesturen rapport uit over de toestand van de Krimssloot, de watergang tussen de Hilsluis en het Vloeigat, en de mogelijkheden tot verbetering van de afwatering van beide polders langs deze sloot. 32)

Omdat voor een relatief geringe verbetering van de lozing een aantal omvangrijke werken zou moeten worden verricht stelde Hoogenboom twee andere mogelijkheden voor: 1. Lozing van het overtollige water van beide polders op Delflands boezem; 2. Stichting van een motorgemaal, uitmalende op de Krimssloot. Vanwege de voortdurende problemen ten aanzien van de waterbeheersing in beide polders werd bovendien de ingenieur van Delfland, A.C. Kolff, verzocht terzake een advies uit te brengen. In zijn verslag omtrent de mogelijkheden van waterlozing en watervoorziening uit 1932, kwam hij tot de conclusie dat lozing van water op en onttrekking van water aan Delflands boezem de beste oplossing zou bieden. 33)

Naar aanleiding van zijn rapport dienden beide polderbesturen bij het Hoogheemraadschap van Delfland een verzoek in voor de aansluiting van de polders op Delflands boezem. In tegenstelling tot het soortgelijk verzoek uit 1578 reageerden dijkgraaf en hoogheemraden hierop positief, maar meenden dat stichting van twee aparte inmalingsinstallaties, voor elke polder één, de voorkeur

had. Tenslotte werd besloten tot de bouw van één electrisch inlaatgemaal aan de Maasdijk, dat in 1938 in gebruik werd genomen.

In de daaropvolgende jaren verbeterde de waterhuishouding in beide polders aanzienlijk. Bovendien werden verschillende knelpunten in de watervoorziening grotendeels opgeheven, zoals de geringe capaciteit van de duiker door de Noordlandse dijk (ter verbinding van de Noordlandse Kreek met de Nieuwlandse molentocht), de onvoldoende capaciteit van de Nieuwlandse molen en de onvoldoende aanpassing van watergangen aan de gewijzigde omstandigheden. De bemalingscapaciteit vergrootte men door in 1941/1942 een electrische schroefpomp in de Nieuwlandse molen te bouwen, terwijl in 1947 een electrisch hulpgemaal bij de molen gebouwd werd.

Hiermee was het waterprobleem toch nog niet geheel opgelost. Elke winter werden de polders geconfronteerd met wateroverlast, omdat de afvoermogelijkheden onvoldoende functioneerden. Eén knelpunt werd opgelost door de vervijzeling van de Nieuwlandse molen. De bemalingscapaciteit werd daardoor opgevoerd tot 70 m³ per minuut. Aanvullende werken, zoals de aanpassing van de hoofdwatgangen en het stelsel van waterlopen, werden in onderzoek gegeven aan de Heidemaatschappij. Deze bracht in 1965 een rapport uit betreffende de verbetering van de waterbeheersing in het inmiddels bestuurlijk tot één polder samengevoegd Nieuwland, Noordland en Buiten-Nieuwland.³⁴)

Overwegingen in dit rapport waren: 1. de afmetingen van leidingen en kunstwerken waren op veel plaatsen niet groot genoeg voor de verhoogde waterafvoer; 2. de totale waterinlaatcapaciteit was te gering, zeker met het oog op watertoevoer naar de Haak en Korte Bonnen; 3. in het westelijk deel was de zoetwateraanvoer te gering om de verzilting tegen te gaan; 4. veel van de bestaande waterstaatsvoorzieningen zouden ingeval van toegepaste wijzigingen niet meer voldoen.

De oplossingen die Heidemaatschappij voorstelde, hielden de volgende maatregelen in: 1. de bouw van een tweede inlaatgemaal (aan de Zijdijk); 2. verbetering van de dijksloot van de Zijdijk waarlangs het water ingelaten werd; 3. het maken van voorzieningen in de diverse watergangen ter verbetering van de aan- en afvoer van water, met name van en naar de Haak en Korte Bonnen.

Als gevolg van de uitvoering van de Delta-wet moest het Hoogheemraadschap van Delfland de hoogwaterkering langs de Nieuwe Waterweg op de vereiste hoogte brengen. Hierdoor zouden de afwateringen van de polder via de Krimssloot en de Kulk naar de Nieuwe Waterweg komen te vervallen. Ter compensatie bestond het plan een afwateringskanaal naar het Oranjekanaal aan te leggen. Dit plan werd echter met het oog op de kosten en mogelijke toekomstige Rotterdamse havenuitbreidingen niet uitgevoerd. In plaats daarvan werden aan de uiteinden van de Kulk en de Krimssloot hevelinstallaties geplaatst die het waterover de Delta-dijk zouden voeren.

1.1.5. Bestuursinrichting en bestuur

1.1.5.1. Polder het Nieuwland

Het Nieuwland grensde volgens het op 9 juli 1862 vastgestelde Bijzonder Reglement in het noordwesten aan de Nieuwlandse dijk en de zeewering van

Delfland, in het noordoosten aan de Noordlandse dijk en de Delflandse Maasdijk, in het zuidoosten aan de Papendijk en vervolgens aan de Nieuwlandse dijk. Zoals uit deze grensomschrijving blijkt, was de polder het Nieuwland sedert 1862 bestuurlijk afgezonderd van het Buiten-Nieuwland; het bestuur bestond uit drie leden, onder de naam van dijkgraaf en heemraden. Zij werden door de stemgerechtigde ingelanden gekozen.

Niet alle eigenaren van gronden gelegen binnen de poldergrenzen waren omslagplichtig. Uitgezonderd waren de gronden behorende tot het zogenaamde "Vrije Zevende" en de bezittingen van de polder zelf. De verklaring voor het "Vrije Zevende" gaat terug op de bedijksuitgifte door het Kapittel van St. Marie in 1414. Daarbij werd bepaald dat de bedijker het bedijkte land zou verkavelen in zeven percelen, waarvan het Kapittel één perceel in vrije eigendom zou behouden, "sonder ymmermeer costdaer aen te doene, hetzij van diken, van slusen, van watering en off van enigen anderen cost hoe men die nomen mach". 35)

Deze vrijdom van alle polderlasten werd aangepast toen in de polder verbeteringen werden aangebracht zoals zoetwatervoorziening en de plaatsing van watermolentjes. De eigenaren van het Buiten-Nieuwland vormden sedert 1863 volgens contract een soort vennootschap, waarvan het bestuur gevormd werd door een voorzitter, een secretaris en drie gewone leden. In 1917 werd de exploitatievorm van het Buiten-Nieuwland omgezet in een Naamloze Vennootschap, welke in 1952 door de gemeente Rotterdam is overgenomen.

Reeds in 1914 was het grootste deel van het Nieuwland samen met Hoek van Holland - door annexatie ten koste van 's-Gravenzande - onder de gemeente Rotterdam gekomen. 36)

1.1.5.2. Polder het Noordland

1.1.5.2.1. Organisatie tot 1850

Van een bestuur van de polder het Noordland is in ieder geval reeds sprake in 1450. In dat jaar werd met het bestuur van de polder het Nieuwland een overeenkomst gesloten waarbij de afwatering en het onderhoud van de watergangen in het Nieuwland geregeld werd. 37) Een nadere overeenkomst dateert uit 1611; "dijkgraaf en heemraden" van het Noordland kwamen toen met het bestuur van het Nieuwland overeen in de Nieuwlandse dijk een stenen sluisje te leggen ter verbetering van de afwatering. 38) Omtrent de bestuursinrichting van het Noordland is tot in de 17e eeuw weinig bekend.

De oudste aanwezige rekeningen van het Noordland (sedert 1684) zijn ondertekend door de dijkgraaf, ingelanden en gemene bureu. Eerst in 1694 wordt ons inzicht geboden in de verkiezing en de samenstelling van het polderbestuur. Op 8 maart van dat jaar kwamen de ingelanden van het Noordland bij elkaar in de herberg "Het Hof van Holland" te 's-Gravenhage met het doel een reglement voor de polder op te stellen. 39) Volgens dit reglement kozen de ingelanden uit "de meester ende gequalificeerste ingelanden" het dagelijks bestuur, bestaande uit vijf ingelanden.

Deze hoofdingelanden bekleedden de functie tot aan hun overlijden. Voorwaarde voor de opvolging in een bestuursfunctie was dat het grondbezit in de boedel van de overleden hoofdingeland ongesplitst in handen van diens erfgenaam overging. Deze opvolgende erfgenaam moest bovendien ouder dan 20 jaar zijn. De vijf

hoofdingelanden kozen uit hun midden een dijkgraaf, die dit ambt gedurende drie jaar mocht bekleden. Na het verstrijken van die termijn was het mogelijk de ambtsperiode te verlengen. In geval van overlijden moest de voorlaatste dijkgraaf het ambt gedurende de resterende tijd van de overledene vervullen.

Het aldus gevormde bestuur oefende het dagelijks bestuur uit onder de benaming van dijkgraaf en heemraden. Daarbij werd het terzijde gestaan door een penningmeester en een molenmeester, die de directie over de molen voerde. Verder werden door dijkgraaf en heemraden vijf kroosheemraden gekozen uit de ingelanden of grootgrondgebruikers. Dezen schouwden jaarlijks onder toezicht van het bestuur de wegen, kaden en watergangen. Voor de uitvoering van de schouw ontvingen de dijkgraaf, de kroosheemraden en de pennigmeester een bedrag van 30 gulden. Bovendien had de dijkgraaf een bron van inkomsten uit de opgelegde boeten.

De penningmeester en de bode ontvingen jaarlijks een "recognitie" van respectievelijk 15 gulden en 1 gulden en 10 stuivers. De schout van 's-Gravenzande en de secretaris ontvingen hun leges als vanouds.

1.1.5.2.2. Nieuwe reglementering

De bestuursorganisatie bleef functioneren tot in de 19e eeuw. Als gevolg van het in 1846 door Gedeputeerde Staten vastgestelde algemene reglement, waarnaar de bestaande polderreglementen gewijzigd of nieuwe polderreglementen ingericht moesten worden, werd in de vergadering van het Noordland van 25 mei 1850 door de secretaris een ontwerp-reglement voorgedragen dat behoudens enkele wijzigingen goedgekeurd werd door de ingelanden; van vaststelling c.q. goedkeuring door Provinciale Staten blijkt niets. 40)

De nominatie van dijkgraaf en heemraden werd volgens dit reglement voortaan middels een voordracht van de ingelanden ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten, waarna een benoeming door de Kroon volgde. De ambtstermijn bedroeg zes jaar, waarna de aftredenden herverkiesbaar waren. De secretaris-penningmeester werd tot wederopzegging benoemd door het bestuur, dat deze ambtenaar tevens van een instructie voorzag. Hoewel de polder dus reeds in 1850 een eigen reglementering bezat, duurde het tot 1905 voordat een Bijzonder Reglement in moderne zin werd vastgesteld. In 1901 richtte de westlandsche Stoomtramwegmaatschappij zich tot het polderbestuur met het verzoek om een vergunning voor de aanleg van een coupure in de Noordlandse dijk, ten behoeve van een door haar te leggen stoomtramverbinding tussen Hoek van Holland en 's-Gravenzande.

Na lange onderhandelingen werd op 25 augustus 1903 vergunning verleend en besloot het polderbestuur tot verkoop van de voor de coupure in de dijk benodigde percelen. Waarschijnlijk naar aanleiding hiervan ontstond behoefte aan een officieel Bijzonder Reglement. Op 18 juni 1904 werd een door de vergadering van stemgerechtigde ingelanden vastgesteld ontwerp-bijzonder Reglement aan Gedeputeerde Staten gezonden, waarna dezen aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland de samenvoeging van de polder met het Nieuwland ter overweging gaven, aangezien de polders volgens Gedeputeerde Staten waterstaatskundig reeds een geheel vormden. 41)

Dijkgraaf en hoogheemraden meenden echter dat beide polders slechts de waterstand gemeen hadden; de waterlozing was volgens hen niet gemeenschappelijk, omdat die contractueel geregeld was. Bovendien zou een

combinatie van het Nieuwland en het Noordland waterstaatkundig gezien weinig zin hebben zonder aansluiting van het Buiten-Nieuwland daarbij. In afwijking van het door het Noordland ingezonden ontwerp Bijzonder Reglement ontwierpen Gedeputeerde Staten zelf een reglement. Met de grensomschrijving die hierin was vermeld, waren dijkgraaf en hoogheemraden van delfland het echter niet eens. De Noordlandse dijk zou binnen de grenzen van de polder het Noordland vallen, terwijl Delfland het beheer en het toezicht over die dijk zou uitoefenen. 42)

De polder zou dan naast eigendomsrecht tevens publiekrechtelijk gezag over die dijk bezitten, hetgeen conflictsituaties met Delfland tot gevolg zou kunnen hebben. Het Hoogheemraadschap drong er dan ook bij Gedeputeerde Staten op aan dit artikel in het Bijzonder Reglement te wijzigen. Aldus geschiedde. Op 24 oktober 1905 stelden Provinciale Staten dit Bijzonder Reglement vast. De polderbegrenzing luidde nu aldus: in de noordelijke hoek begint de grens bij de hoogheemraadschuur van Delfland, en gaat daarna in oostelijke richting langs de zuidzijde van de Zanddijk en de westzijde van de Zijdijk tot bij de Maasdijk; op de plaats waar de Maasdijk aansluit op de Noordlandse dijk steekt de grens laatstgenoemde dijk over en loopt vervolgens langs de zuidzijde van de Noordlandse dijk westwaarts en het verlengde daarvan tot aan de Nieuwlandse slaperdijk; op de plaats van aansluiting met de Noordlandse dijk steekt de grens deze dijk over en loopt langs de oostzijde van de Noordlandse slaperdijk tot aan de hoogheemraadschuur.

1.1.5.3. Polder Nieuwland en Noordland

In de eerste helft van de twintigste eeuw waren tal van voorzieningen getroffen ter verbetering van de waterhuishouding in beide polders. Hierdoor was de waterstaatkundige verstrengeling zodanig geworden, dat Gedeputeerde Staten het na 1945 wenselijk achtten de beide polders ook bestuurlijk samen te voegen. Hiertegen echter protesteerden de ingelanden van beide polders gezamenlijk, met het argument dat de polders verschillend van karakter waren - het Noordland was overwegend tuinbouwgebied, in het Nieuwland werd nog overwegend landbouw uitgeoefend - en dus tegenstrijdige belangen had een, waardoor samenvoeging niet wenselijk was. 43)

Dit argument gaf Gedeputeerde Staten onvoldoende aanleiding die zaak niet voort te zetten, waarna 22 juli 1952 het Bijzonder Reglement van de (verenigde) polder Nieuwland en Noordland werd vastgesteld. In dit reglement werd o.a. de instelling van twee verschillende beheren geregeld, te weten: 1. een ontziltingsbeheer, dat diende ter bestrijding van de verzouting van het water in de watergangen; 2. een algemeen beheer, dat de overige werken omvatte.

In 1959 werd het polderbestuur benaderd door de eigenaren en grondgebruikers van het gebied gelegen tussen de Krimslot en de Haakweg (Buiten-Nieuwland), met het verzoek om medewerking ter verbetering van de watervoorziening in dit buiten de polder gelegen gebied. In de daarop volgende jaren werd de mogelijkheid van inlijving van dit gebied bestudeerd, waarna - met instemming van het Hoogheemraadschap van Delfland - op 28 januari 1965 het Bijzonder Reglement kon worden herzien. Het deel van het vroegere Buiten-Nieuwland, bestaande uit de zogenaamde Noord-Bonnen, de Korte Bonnen en de Haakgronden, werd m.i.v. 1 juli 1965 bij de polder Nieuwland en Noordland gevoegd.

1.2. Archief

1.2.1. Vorming en bewaring

Als gevolg van de opheffing van de polder Nieuwland en Noordland werd in 1977 het archief van het polderbestuur - gevormd sedert 1952 - met de archieven van zijn rechtsvoorgangers - het Nieuwland vanaf 1862 en het Noordland vanaf ca. 1690 - overgedragen aan het Hoogheemraadschap van Delfland als rechtsopvolger van de polder. De bijzondere reglementering van het Nieuwland in 1862 hield tevens een bestuurlijke splitsing in van de polder en het buitendijkse gelegen Nieuwland.

Deze reglementering kreeg pas in 1867/1868 haar beslag door de ontbinding van het college van dijkgraaf en hoofdingelanden. Het archief van het voormalig bestuur van het Nieuwland genaamd Den Angel (bestaande uit de polder het Nieuwland en het Buiten-Nieuwland) is na 1868 gedeponneerd bij het Rooms-Katholiek Parochiaal Armbestuur van Rotterdam, als hoofdingeland. In 1951 is dit archief in bewaring afgestaan aan het Gemeentearchief van Rotterdam. Dit archief moet hier worden genoemd, omdat het mede in sommige leemten van het archief van het bestuur van de polder het Noordland kan voorzien; het Nieuwlandse archief, dat in 1414 aanvangt, biedt een redelijk beeld van de nauwe band welke tussen de beide polders heeft bestaan en is belangwekkend voor onderzoek naar de geschiedenis van het gebied van de "Hoek van Holland".

Het sedert 1867 gevormde archief van het bestuur van dijkgraaf en heemraden van het Nieuwland is zeer onvolledig overgeleverd. Wat de oorzaak hiervan is, is onduidelijk. De notulen van de vergaderingen van het bestuur en van stemgerechtigde ingelanden tussen 1867 en 1952 alsmede een groot gedeelte van de correspondentie in dezelfde periode ontbreken. Het notulenboek van de bestuursvergaderingen (1867-1947) was blijkens gegevens van de Provinciale Inspectie der Archieven omstreeks 1950 nog in het archief aanwezig.

Het archief van de polder het Noordland is minder incompleet overgedragen, ondanks het feit dat het diverse malen het slachtoffer is geweest van calamiteiten. Voorzover bekend is het oudste deel van het archief in 1690 verbrand, terwijl het latere archief in de twintigste eeuw ook aan de vlammen ten prooi is gevallen. 44) In een vergadering van de ingelanden van het Noordland op 8 maart 1964 in de herberg "Het Hof van Holland" te 's-Gravenhage, waarbij een reglement voor de polder werd vastgesteld, werd als aanleiding tot de bijeenkomst aangevoerd de brand die in 1690 in 's-Gravenzande woedde en waarbij o.a. de herberg "De Spaansche Vloot" afbrandde.

In dit gebouw bevond zich tevens de rechtkamer van het Zandambacht ('s-Gravenzande), waar ook de papieren van het Noordland bewaard werden. In 1692 liet het polderbestuur door Arnoldus van Dorp, smid te 's-Gravenzande, ijzerbeslag voor een nieuwe archiefkist maken. 45) Twee jaar later werd het beheer van het polderbestuur als gevolg van het nieuwe reglement aanzienlijk verbeterd. 46).

Notulen van vergaderingen van het bestuur of van stemgerechtigde ingelanden van het Noordland van vóór 1845 ontbreken; convocaten voor de ingelandenvergaderingen kunnen in plaats daarvan nog enig inzicht geven in bestuursactiviteiten tussen 1709 en 1846. Om een inzicht te krijgen in de zoal verdwenen archiefstukken kunnen oude inventarislijsten, opgemaakt in 1778 en

1872, van dienst zijn. Vergeleken met de huidige inventaris blijken inderdaad relevante stukken uit dit archief verdwenen te zijn.

Het betreft o.a. de volgende, in de inventaris door poldersecretaris J.P. de Fremery (1872) nog beschreven stukken: 47) - missive d.d. 26 oktober 1842 van den agent van het domein, houdende kennisgeving van ontheffing van het Noordland van een jaarlijkse betaling van een recognitie van f 10,-- voor het konijnloos houden der gronden van het Noordland, onder 's-Gravenzande tot zoolang er geene nadere verordeningen op de konijnontvolking, zoowel de duinen en dijken onder het ambacht betreft zullen worden vastgesteld;

- quohier van alle hoefslagen off banwerken ten laste van de landen in de polder het Noordland, geformeerd op 19 en 22 oktober 1768 - met introductive, approbatoire en confirmatoire resolutien van heeren dijkgraaf en hoofdingelanden van het Noordland van 27 september 1768, 20 mei 1769 en 3 oktober 1769, - een kaart van den polder op perkament: gebonden in perkamenten band fo;

- resolutieboek van Dijkgraaf en Hoofdingelanden van het Noor(d)lant, begonnen 5 juni 1694 en eyndigende met 1 juni 1844; - kaart van opmeting van de Bankgronden in mei 1863;- schetstekening van den polder, in triplo." Hoe deze stukken verdwenen zijn is niet duidelijk. In een brief aan de Inspecteur der archieven van Zuid-Holland uit 1940 deelde het polderbestuur nota bene dat het geen oude stukken meer in zijn bezit had, omdat die bij brand verloren waren gegaan. 48)

Noch uit de notulen van de bestuursvergaderingen, noch op andere wijze - er zijn immers diverse oude stukken bewaard gebleven - is daaromtrent echter iets gebleken. Na 1945 en in het bijzonder sedert de samenvoeging van de polders in 1952 is het archief redelijk compleet, behoudens notulen van het bestuur (1952-1958) en van stemgerechtigde ingelanden (1951-1960, 1963-1976).

1.2.2. Inventarisatie

De overgebrachte archieven zijn in december 1977 van vernietigbare stukken ontdaan en voorlopig geïnventariseerd. De stukken zijn hierbij - dikwijls zonder inachtneming van het bestemmingsbeginsel - in alfabetische rubrieken verwerkt. Hierdoor was de orde, zoals die bij de overdracht van de archieven wellicht heeft bestaan, niet meer te achterhalen. Uit de code-aanduidingen op sommige archiefstukken blijkt dat de (gemeenschappelijke) secretaris in de jaren '20 en '30 in beide archieven tijdelijk het curieze registratuurstelsel voor waterschappen van A. Verheul Az. heeft toegepast.

Van dit decimale dossierstelsel was echter zo weinig overgebleven en het was gedurende slechts zo'n korte tijd toegepast, dat reconstructie zinloos bleek. De stukken en dossiers zijn derhalve zoveel mogelijk zaaksgewijs beschreven, wat niet wil zeggen dat van een volledig zaaksgewijs geordend archief kan worden gesproken. Dit is vooral vóór ca. 1920 niet het geval. De gebezigde ordening van de rubrieken is gedeeltelijk gebaseerd op een basis-schema dat is ontwikkeld op het bureau van de Provinciale Inspectie der Archieven in Zuid-Holland.

Als gevolg van de specifieke beheers- en onderhoudstaken wijkt de indeling in vergelijking hiermee enigszins af. Bij de inventarisatie werden nog enige overvloedige duplicaten verwijderd, terwijl een gering aantal volstrekt onbelangrijke stukken op grond van de door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op 31 december 1954/18 april 1955

(resp. nr. 87598, Afdeling Waterstaatsrecht, en Afdeling O.K.N., nr. 467896) vastgestelde lijst, houdende opgaaf van voor vernietiging in aanmerking komende stukken in de archieven van waterschappen, eenschappen en veenpolders, werden vernietigd.

Als gevolg van de specifieke beheers- en onderhoudstaken wijkt de indeling in vergelijking hiermee enigszins af. Bij de inventarisatie werden nog enige overvloedige duplicaten verwijderd, terwijl een gering aantal volstrekt onbelangrijke stukken op grond van de door de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op 31 december 1954/18 april 1955 (resp. nr. 87598, Afdeling Waterstaatsrecht, en Afdeling O.K.N., nr. 467896) vastgestelde lijst, houdende opgaaf van voor vernietiging in aanmerking komende stukken in de archieven van waterschappen, eenschappen en veenpolders, werden vernietigd.

1.3. Noten

1) J. Emmens. Het Staalduinse Bos. Blz. 19 2) A.A. Beekman. De "Masemude". In: Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, 2e serie, dl. XXXVI (1919), afl. 3, blz. 295-296. 3) A.A. Beekman, a.w. blz. 298. 4) J.H. de Vey Mestdagh. Het Nieuwland genaamd Den Andel, 1414-1868. In: Rotterdams Jaarboekje, 1960, blz. 137-161. 5) Gemeentearchief Rotterdam; archief van de heeren dijkgraaf en hoofdingelanden van het Nieuwland genaamd Den Andel buiten 's-Gravenzande, 1414-1868, inv.nr. 15. 6) J.H. de Vey Mestdagh, a.w. blz. 144-145. 7) W.J. van Liere. De bodemgesteldheid van het Westland. Wageningen, 1948. Blz. 16. 8) Archief polder het Nieuwland, inv.nr. 134. 9) Archief polder het Noordland, inv.nr. 380. 10) K. de Vries en J.P. Winsemius. De Allerheiligenvloed van 1570. Leeuwarden, 1970. Blz. 92.

11) Th.F.J.A. Dolk, Geschiedenis van het Hoogheemraadschap Delfland. Delft, 1938. Blz. 486-487. 12) Archief polder het Noordland, inv.nrs. 390-391. 13) J. van der Kolff. Het ontstaan van Delflands zeewering. In: P.T./Civiele techniek, (1983), nr. 10, blz. 7-12. 14) Archief polder het Noordland, inv.nr. 238. 15) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 724, reg.nr. 11. 16) idem, inv.nr. 703, reg.nr. 66. 17) Oud Archief Delfland (O.A.D.), inv. nr. 33, fol. 23. 18) O.A.D., inv.nr. 33, fol. 25. G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 703, reg. nr. 67. 19) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 1, fol. 48, reg.nr. 68. 20) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 379, rekening 1580/81.

21) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 706, reg.nr.69. Archief polder het Nieuwland, inv.nr. 134. 22) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 1, fol. 49-50. Dezelfde Ocker Screvelsz had ook een korenmolen 's-Gravenzande geleverd. 23) Idem, inv.nr. 379, rekening 1580/81: "Nyeuwe achtcante watermoelenanno 1580 in 't Nyeuwelant gestelt". Cornelis Smit leverde het ijzer, Jacob Bieckel het riet en Cent Metselaer uit Delft de Steen. Taex Boeckel dekte de molenkap, Cornelis Jansz. vervaardigde de zeilen. 24) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 59. Molensloten werden in 1581 gedolven. 25) A.R.A. 's-Gravenhage; familiearchief van Bylandt-Halt en Van Bylandt-Rheydt, inv.nr. 236, resolutie 2 april 1585. 26) G.A. Rotterdam : archief Nieuwland, inv.nr. 382. Tussen 1582 en 1680 zijn slechts enkele rekeningen bewaard gebleven, zodat het geven van een aaneensluitend overzicht van de bouwgeschiedenis onmogelijk is; mogelijk is de huidige molen niet van 1580, doch later van elders (Noord-Holland?) naar deze plek overgebracht. 27) Idem, inv.nr. 708. 28) Idem, inv. nr. 61, rekening 1584. Zoals hierboven blijkt, is dit bedrag in 1585 omgeslagen (zie noot 25). 29) Idem,

inv. nr. 63. Vranck die molenaer wordt in deze rekening betaald wegens krooswerk. 30) Archief polder het Noordland, inv. nr. 431.

31) Idem, inv.nrs. 425 e.v. 32) Archief polder het Nieuwland, inv.nr. 121. 33) Idem, inv.nr. 119. 34) Archief polder Nieuwland en Noordland, inv.nrs. 651 en 653. 35) Archief polder het Nieuwland, inv.nr. 33. 36) J.H. de Vey Mestdagh, a.w. blz. 158 en 161. 37) G.A. Rotterdam; archief Nieuwland, inv.nr. 724, reg. nr. 11. 38) Archief polder het Noordland, inv.nr. 431. 39) Idem, inv.nr. 174. 40) Idem, inv. nr. 176. Het reglement zelf is niet ondertekend.

41) Zie verslagen omtrent de toestand van het Hoogheemradschap Delfland, 1904 (blz. 53 e.v.) en 1905 (blz. 37 e.v.). Zie ook de gedrukte Notulen Provinciale Staten van 24 oktober 1905, blz. 71 e.v. 42) Archief polder het Noordland, inv.nr. 180. 43) Idem, inv.nr. 185. 44) Volgens opgave van de Provinciale Inspectie der Archieven in Zuid-Holland is het archief ca. 1920 gedeeltelijk verbrand. 45) Archief polder het Noordland, inv.nr. 270, bijlagen 1692. 46) idem, inv.nr. 174: "... den tegenwoordigen dijkgraeff ende eenige der voornaemste ingelanden sijn gepermoveert geworden aende verdere medeingelanden te proponerendat alles een ordentlijcken en vasten voet moghte werden beraemt ende alle abuysen, zoo veel enigsints doenlijck is werde geweert ende voorgekomen, die zoo verre sijn ingekropen geweest dat men zondereenige kennisse van de voornaemste ingelnaden selfs capitalen ten laste van het voors. lant heeft genegotieerd gehadt waer van nog eenige sijn onvoldaan ende onbetaelt gebleven, jae oock het voors. lant te meerendeele door de bruijckers (sondert de ingelanden op het doen der reeckeninghe ofte ommeslagen te versoecken) is geregeert geweest". 47) Archief polder het Noordland, inv.nr. 218. 48) Idem, inv.nr. 219.

1.4. Literatuur

Beekman, A.A. Het dijk- en waterschapsrecht in Nederland vóór 1795. 's-Gravenhage, 1905-1907. Dolk, Th.F.J.A. Geschiedenis van het Hoogheemradschap Delfland. 's-Gravenhage, 1939. Blz. 694-700. Emmens, J. Het Staalduinse bos. In: Kruithof, K., D.G.E. Middelburg e.a. Van Staelduinen. Een Westlands geslacht. Maassluis, 1983 Teixeira de Mattos, L.F. De waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland. Deel II. Het vasteland afdeling II: het Hoogheemradschap van Delfnad. 's-Gravenhage, 1908. Blz. 400-409. Vey Mestdagh, J.H. de. Het Nieuwland genaamd Den Andel, 1414-1868. In: Rotterdamse Jaarboekje, 6e reeks, 8 jrg. (1960), blz. 137-161.

1.5. Bijlage: Lijst van voornamelijk elders berustende archieven van belang voor verder onderzoek

Archieven van kloosters en andere stichtingen in Delfland vindplaats: Algemeen Rijks Archief 's-Gravenhage, Derde Afdeling. inventaris: J.M. Sernée, S.W.A. Drosaers en W.G. Feith. De archieven van koosters en andere stichtingen in Delfland. 's-Gravenhage, 1920. (met getypt suppl.) Archief van het Kapittel van St. Marie op het Hof te 's-Gravenhage, (1289) 1367-1571. vindplaats: Algemeen Rijks Archief, Derde Afdeling. inventaris: A.H. Martens van Sevenhoven. Archief van het kapittel van St. Marie op het Hof te 's-Gravenhage. 's-Gravenhage, 1914. (met getypt suppl.)

Familie-archief Van Bylandt-Halt en Van Bylandt-Rheydt (1329-1970). vindplaats: Algemeen Rijks Archief, Eerste Afdeling. inventaris: L. Balk. Inventaris van de familie-archieven Van Bylandt-Halt en Van Bylandt-Rheydt (1329-1970). Familie-archief van Rijckevorssel, 1616-1967 (afzonderlijk gedeelte betreffende het Nieuwland genaamd Den Andel). vindplaats: Rijksarchief in Utrecht. inventaris: J. van Keulen en R.M. Sprenger. (Concept-) Inventaris van het archief van de familie van Rijckevorssel; stukken betreffende het Nieuwland genaamd Den Andel. (Utrecht, 1981). Archieven van het Hoogheemraadschap van Delfland, 1319-1962. vindplaats: Hoogheemraadschap van Delfland. inventarissen: Th. F.J.A. Dolk. Inventaris van het oud-archief van het Hoogheemraadschap van Delfland, 1319-1853. Delft, 1940. Voorlopige inventaris van het archief van het land, 1853-1962 (Delft, 1983) 's-Gravenhage, 1983.

1.6. Bijlage

Archief van de Heren Dijkgraaf en hoofdingelanden van het Nieuwland genaamd Den Andel buiten 's-Gravenzande, 1414-1868. vindplaats: Gemeente-archief Rotterdam. inventaris: J.H. de Vey Mestdagh. Inventaris van het archief van de Heeren Dijkgraaf en Hoofdingelanden van het Nieuwland genaamd Den Andel buiten 's-Gravenzande, 1414-1868. Rotterdam, (1956). Zie ook deze inventaris onder nr. 713.

2. INVENTARIS

2.1. Stukken van algemene aard

2.1.1. Notulen

1	Notulen van de eerste vergadering van het bestuur op 13 mei 1867 alsmede van de eerste "algemeene vergadering" op 29 mei 1867, 1867.
N.B. Fragment van een (niet aanwezig) "Resolutie en Notulenboek van de Heeren Dijkgraaf en Heemraden van den Polder het Nieuwland onder 's-Gravenzande. Beginnende Anno 1867"	1 stuk
	"Resolutie- en notulenboek van de heeren Dijkgraaf en hoofdingelanden van den Andel genaamd het Nieuwland buiten 's-Gravenzande", 1848-1948.
N.B. Berust in het familie-archief Van Rijckevorsel, in bewaring bij het Rijksarchief in Utrecht. Het betreft ná 1867 uitsluitend het Buiten-Nieuwland	1 deel

2.1.2. Minuten van uitgaande stukken

2	"Kopieboek", houdende nieuwe minuten van uitgaande stukken, met achterin naamindex, 1906-maart 1920, 1920.
N.B. Bevat o.a. vergunningen | 1 deel |
|---|--|--------|

2.2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.2.1. Bestuursinrichting

3	Stukken betreffende de totstandkoming van het ontwerp-Bijzonder Reglement voor de polder, 1861.	1 omslag
4	Bijzonder Reglement, 1862, afschrift (gedrukt), 1862.
N.B. Buitengewoon Provinciaal Blad van Zuid-Holland nr. 25/516	1 stuk
5	Brieven gewisseld met het Hoogheemraadschap van Delfland en met Gedeputeerde Staten betreffende de samenvoeging van de polder met de polder "het Noordland", 1949-1952.
N.B. Zie voor reglementering van 1951, inv.nr. 185	2 omslagen

2.2.2. Bestuur

2.2.2.1. Algemeen

6	Brief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, waarbij de toetreding van de polder tot de Zuid-Hollandse Waterschapsbond in overweging wordt gegeven, 1944.	1 stuk

2.2.2.2. Dagelijks bestuur

2.2.2.2.1. Algemeen

7	Roosters van aftreding van bestuursleden en van de secretaris-penningmeester, z.d., ca. 1905-1922).	2 stukken
8	Brieven gewisseld met Gedeputeerde Staten betreffende de bezoldiging van de bestuursleden, 1921-1947.	1 omslag
9	Presentielijsten van de vergaderingen van het bestuur, 1934-1937.	1 stuk
10	Staat houdende opgave van de data van verkiezing van bestuursleden tussen 1866 en 1952, z.d., ca. 1952.	1 stuk

2.2.2.2.2. Dijkgraaf

11	Stukken betreffende de benoeming en herbenoeming van G. Veth tot dijkgraaf, 1905, 1926.	1 omslag
12	Minuten van uitgaande brieven aan G. Veth en de Commissaris van de provincie Zuid-Holland betreffende de benoeming en herbenoeming van C. van Staalduinen tot de dijkgraaf, 1942, 1944.	1 omslag

2.2.2.2.3. Heemraden

13	Brieven gewisseld met o.a. Gedeputeerde Staten inzake de kennisgeving van de verkiezing, herverkiezing of toelating van de onderstaande personen als heemraad, 1922-1948.
N.B. Incomplete. Het betreft:
P. van Staalduinen Jzn., 1922;
L. Noordam, 1923/24;
L. Leerdam, 1928;
C. van Staalduinen, 1936;
P. Beekenkamp, 1942/48;
F. Leerdam, 1944 | 1 omslag |
|----|---|----------|

2.2.2.3. Stemgerechtigde ingelanden

14	Lijsten van stemgerechtigde ingelanden, 1938, 1947 en 1948.	1 omslag

2.2.3. Hulpmiddelen bij de uitvoering van de taak

2.2.3.1. Personeel

2.2.3.1.1. Algemeen

15	Stukken betreffende de vaststelling van de pensioenbijdragen van het in dienst zijnde ambtenarenpersoneel, 1923-1944.	1 omslag
16	Ambtenarenreglementen "A en B", 1933.	2 katernen
17	Brief aan het Gewestelijk Arbeidsbureau, houdende opgave van de namen van de personeelsleden, 1943.	1 stuk

2.2.3.1.2. Secretaris-penningmeester

18	Stukken betreffende het dienstverband van P.M. van Nierop als secretaris-penningmeester, 1922-1933.	1 omslag
19	Stukken betreffende het dienstverband van W. Hemstede als secretaris-penningmeester, 1932-1942.	1 omslag
20	Instructie voor de penningmeester, 1942.	1 katern
21	Brief aan het Hoogheemraadschap van Delfland en Gedeputeerde Staten houdende kennisgeving van de tijdelijke aanstelling van A.Th. van Beek als secretaris-penningmeester, minuut, 1945.	1 stuk

2.2.3.1.3. Molenaar

22	Stukken betreffende de aanstelling, het ontslag en het pensioen van de watermolenaar A. van der Knijff, 1922-1934.	1 omslag
23	Instructie voor de tijdelijke watermolenaar A.C. van der Knijff, minuut, 1934.	1 stuk
24	Stukken betreffende de aanstelling, het ontslag en het pensioen van de watermolenaar A.C. van der Knijff, 1934-1945.	1 omslag
25	Instructie voor de watermolenaar, 1945.	1 stuk

2.2.3.1.4. Adviseur

26	Extract uit de notulen van de bestuursvergadering van 16 december 1936 waarbij besloten wordt ir. A.C. Kolff te blijven beschouwen als adviseur van het polderbestuur, 1936.
N.B. Zie ook inv.nr. 119 | 1 stuk |
|----|--|--------|

2.2.3.2. Financien

2.2.3.2.1. Omslag

2.2.3.2.1.1. Leggers en kaarten

- 27 "Gaarderboek", kadastrale legger van omslagplichtige en omslagvrije percelen in de polder, met achterin staat van eigenaren en gebruikers dienende als grondslag voor de opmaking van het kohier van omslag, 1883-(ca.1927). 1 deel
N.B. Tot bladzijde 43 alfabetisch, daarna artikelgewijs
- 28 (Gaarderboek), artikelgewijze legger van omslagplichtige en omslagvrije percelen in de polder, met voorin naam- en perceelsindices, z.d., (ca. 1933-1954). 1 deel
N.B. Na 1952 voortgezet als legger voor de nieuwe polder
- 28a. Kadastraal plan der gemeente 's-Gravenzande, sectie N eerste blad, en Rotterdam (Hoek van Holland), sectie A eerste blad, (het Nieuwland), calque, z.d. (eerste helft 20e eeuw) 1 stuk
N.B. Schaal 1:200; 80 x 103 cm. Zie verder inv.nr. 491a
- 28a Kadastraal plan der gemeente 's-Gravenzande, sectie N, eerste blad, en Rotterdam (Hoek van Holland), sectie A eerste blad, (het Nieuwland), calque, z.d., (eerste helft 20e eeuw).
<NBVDB>N.B. Schaal 1: 2000; 80 x 103 cm. Zie verder inv.nr. 491a.</NBVDB>
- 28b. Kadastraal plan der gemeente 's-Gravenzande, sectie N, tweede blad, en Rotterdam (Hoek van Holland), sectie A, tweede blad, (het Nieuwland), calque, z.d., (eerste helft 20e eeuw).
<NBVDB>N.B. Schaal 1: 2000; 80 x 103 cm. Zie verder inv.nr. 491b en 491c.</NBVDB>
- 28b. Kadastraal plan der gemeente 's-Gravenzande, sectie N, tweede blad, en Rotterdam (Hoek van Holland), sectie A, tweede blad, (het nieuwland), calque, z.d. (eerste helft 20e eeuw) 1 stuk
N.B. Schaal 1:2000; 80 x 103 cm. Zie verder inv.nr. 491b en 491c

2.2.3.2.1.2. Kohieren

N.B. Zie ook inv.nr. 151

- 29 Kohieren van de omslag van de "molen- en zeeweringgelden", 1909-1919. 1 omslag
- 30 Kohieren van de omslag, 1933-1942. 1 omslag

2.2.3.2.1.3. Stukken betreffende tenaamstelling, vrijdom en vrijstelling

- 31 Staat, opgemaakt door notaris Frijlinck ten behoeve van mr. A.F. Leesberg te 's-Gravenhage, houdende opgave van de nagelaten grondeigendommen van mr. A. Nederburgh in het bedijkte Nieuwland, 1904. 1 stuk

32	Brieven gewisseld met het Bureau Bezettingsschade te Amersfoort betreffende de omslagplicht van de door het Duitse leger in bezit genomen gronden, 1943.	2 stukken
33	Brief aan Gedeputeerde Staten houdende verzoek tot intrekking of beperking van de omslagvrijheid van het "Vrije Zevende" in verband met de gestegen polderlasten, minuut, met uittreksel van een brief aan Gedeputeerde Staten betreffende de historie van het "Vrije Zevende", 1948.	2 stukken

N.B. Zie ook inv.nrs. 227 en 233

2.2.3.2.2. Eigendommen

2.2.3.2.2.1. Aankoop; instandhouding

N.B. Zie ook inv.nr. 132

34	Polis van een brandverzekering voor een huis met koestal en hooiberg aan de Slaperdijk (kad. gem. Hoek van Holland sectie A nr. 704), 1918.	1 stuk
35	Stukken betreffende de verkrijging van vergoeding wegens oorlogsschade aan o.a. het woonhuis met schuur te Hoek van Holland, kad. A nr. 223, en woning A nr. 704, 1951-1953.	1 omslag

2.2.3.2.2.2. Verhuur; verpachting

36	Akte van verhuur aan P. van der Hoeven, tuinder te 's-Gravenzande, van een huis, schuur en land gelegen ten zuidoosten van de Tijkersdijk, kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 474-476. 1890, afschrift, 1890.	1 stuk
37	Akte van verhuur aan P. van der Hoeven van een huis, schuur, land en aangrenzend water, kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 474-477, (in duplo), 1901.	2 stukken
38	Brieven gewisseld met de Vereniging van Kampeerders "Rotterdam aan Zee", betreffende de verhuur van een strook land, 1933-1934.	1 omslag
39	Stukken betreffende de opzegging door G. van Dop van de huur van een perceel land met opstallen, met gelijktijdige koop door de polder van zijn hooiberg, koestal en schuren, 1934.	1 omslag
40	Onderhandse akte van verhuur aan W. van der Burg te 's-Gravenzande van de percelen kad. gem. Hoek van Holland sectie A nrs. 4 en 704 en 's-Gravenzande sectie N nrs. 477, 645 en 647, 1934.	1 stuk
41	Akte van verpachting aan J. Noordam Jszn. van een huis met schuur en erf, tuingrond, een weiland en duingrond, gelegen kad. gem. Hoek van Holland sectie A nrs. 4 en 704 en te 's-Gravenzande sectie N nrs. 477, 645 en 647. 1948, afschrift, 1948.	1 stuk

42	Brief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland betreffende het gebruiksrecht van Delfland over de percelen Hoek van Holland A nr. 4 en 's-Gravenzande N nr. 645, 1949.	1 stuk

N.B. Zie voor verkoop, inv.nr. 66

2.2.3.2.3. Rekening-courant

N.B. Zie voor geldleningen inv.nrs. 133, 150

43	Rekening-courant-overeenkomst met de Coöperatieve Boerenleenbank te 's-Gravenzande, 1945.	1 stuk

2.2.3.2.4. Begroting

44-45	Begrotingen, 1905-1951.	2 omslagen
44	1905-1930;; 1905 - 1930	
45	1931-1951, 1931 - 1951	
46	Brief aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland, houdende toelichtingen op de begroting voor 1947 met betrekking tot achterstallige recognities alsmede tot kapitaalsuitgaven, minuut, 1947.	1 stuk

2.2.3.2.5. Rekening

47	Bijlagen tot rekeningen, 1882, 1893.	2 stukken
48-49	Rekeningen, 1896-1951.	2 omslagen
48	1896-1935;; 1896 - 1935	
	N.B. 1903, 104 en 1919 ontbreken	
49	1936-1951, 1936 - 1951	
50-52	Bijlagen tot de rekeningen, 1896-1951.	3 omslagen
	N.B. Fragmentarisch	
50	1896, 1906-1925;; 1896 - 1925	
51	1926-1940;; 1926 - 1940	
52	1941-1943, 1945, 1946, 1948-1951, 1941 - 1951	
53-55	Kasboeken, 1906-1952.	3 delen
53	4 januari 1906-31 december 1923;; 1906 - 1923	
54	1 juli 1925-1juni 1943;; 1925 - 1943	
55	1 juni 1943-15 augustus 1952, 1943 - 1952	
56	Verslag van het door Gedeputeerde Staten ingestelde onderzoek naar de kas en de boeken van de penningmeester, 1941.	1 stuk
57	Brief aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland houdende gespecificeerde opgave van ontvangsten die in de rekening van 1950 niet nader zijn toegelicht, minuut, 1951.	1 stuk

2.2.4. Uitvoering van de taak

2.2.4.1. Toezicht

2.2.4.1.1. Keur

58	Keuren, sedert 1933 met stukken betreffende de totstandkoming, 1900, 1910, 1933, 1948.	1 omslag

2.2.4.1.2. Schouw

59	Mandement tot dagvaarding van gravin M.A.O.C. van Bijlandt voor het kantongerecht te Delft wegens niet nakomen van de onderhoudsverplichting ten aanzien van de buitenbermsloot van de Maasdijk, afschrift, met proces-verbaal van betekening door de rijksveldwachter, 1920.	1 stuk
60	Brief van dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland naar aanleiding van een uitspraak van de Hoge Raad waarbij een bepaling in de Delflandse algemene keur met betrekking tot de wering van publiek uit de zeeduinen onverbindend wordt verklaard, 1927.	1 stuk
61	Brieven gewisseld met het gemeentebestuur van Rotterdam betreffende vervuilde sloten als gevolg van onvoldoende werkende septic-tanks van woningen in de Pannenbuurt te Hoek van Holland, 1935/36.	2 stukken
62	Brief van de Raad van Beheer van de N.V. Buiten-Nieuwland houdende verzoek om uitstel van de onderhoudsverplichting t.a.v. de brug aan de Nieuwe Laan te Hoek van Holland, 1950.	1 stuk
63	Brief aan de N.V. Nederlandsche Spoorwegen houdende aanzegging de zoutwater doorlatende sluisdeuren onder de spoorbaan bij Hoek van holland te herstellen, minuut, 1950.	1 stuk

N.B. Zie ook inv.nr. 139

2.2.4.1.3. Verlening van vergunningen

2.2.4.1.3.1. Algemeen

64	Naamlijsten van vergunninghouders, 1943 en 1949.	2 stukken

2.2.4.1.3.2. Dempen van sloten

Situatietekening van uit te voeren slootdempingen door de gemeentelijke technische dienst van Rotterdam z.d.
N.B. Zie inv.nr. 109

65	Verzoekschrift van A. Prins en Th. J. van der Kleij te Hoek van Holland om een vergunning voor het dempen van de sloot langs de	

Nieuwlandsce weg, kad. gem. 's-Gravenzande sectie N. nr. 120, 1909. 1 stuk
N.B. Zie ook inv.nr. 74

- 66 Brieven gewisseld met Rijkswaterstaat in het 5e arrondissement te Rotterdam waarbij het polderbestuur zich bereid verklaart vergunningen te verlenen voor het dempen van bermsloten en het verlengen van een duiker, alsmede een slootgedeelte te verkopen, met situatietekening, 1926. 1 omslag
- 67 Vergunning verleend aan L.L. Poortman te 's-Gravenzande voor het dempen van een sloot, lopende vanaf de Maasdijk tot aan een schuur staande op zijn perceel kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 137, 1930. 1 stuk
- 68 Vergunning verleend aan J. Zeelenburg Nz. voor het dempen van een sloot, 1933. 1 stuk
- 69 Vergunning verleend aan burgemeester en wethouders van Rotterdam en de gemeentelijke technische dienst voor het dempen van een slootgedeelte, lopende vanaf de Middenwatering in de richting van Hoek van Holland, minuten, 1938. 1 stuk
- 70 Vergunning verleend aan de weduwe D. Boon te 's-Gravenzande voor de demping van een reeds gedempte bermsloot langs de Papendijk, minuut, 1949, met dorsale minuut-brief inzake de vergunning, 1950. 1 stuk

2.2.4.1.3.3. Leggen van dammen en bruggen

- 71 Vergunning verleend aan G.A. Koornneef te 's-Gravenzande voor het leggen en hebben van een dam vanaf het perceel kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 337 naar de Maasdijk, 1929. 1 stuk
- 72 Vergunning verleend aan J. Voskamp voor het verleggen van een dam gelegen op zijn perceel aan de rijksweg 's-Gravenzande-Hoek van Holland, 1932. 1 stuk
- 73 Vergunning verleend aan de inspecteur van de Rijksdomeinen voor het vervangen van de bestaande brug over de Krimsloot te Hoek van Holland in de Zekkenweg door een overspanning op betonriolen, 1945. 1 stuk
- Vergunning verleend aan P. Voskamp voor het leggen van een bruggetje, 1930.
N.B. Zie inv. nr. 79

2.2.4.1.3.4. Lozen van afval- en hemelwater

- 74 Verzoekschrift van A. Prins en Th. J. van der Kley te Hoek van Holland om een vergunning tot lozing van afvalwater op poldersloten in verband met huizenbouw en straataanleg te 's-Gravenzande, kad. sectie N nr. 120, met 2 tekeningen, 1909. 1 omslag
N.B. Zie ook inv.nr. 65
- 75 Brief van G. Veth inzake intrekking van vergunningen, 1923. 1 stuk

76	Stukken betreffende een vergunning verleend aan het gemeentebestuur van Rotterdam voor de verbetering van de afwatering langs de Kaapweg en de 's-Gravenzandseweg te Hoek van holland, met drie situatietekeningen, 1924-1928. N.B. Vergunning ontbreekt	1 omslag
77	Vergunning verleend aan L.P. Hooymans te 's-Gravenzande voor de bouw van een koestal op zijn perceel kad.sectie N nr. 447 en het maken van een aansluiting voor lozing van afvalwater op de polder, 1927.	1 stuk
78	Verzoekschrift van P. Beekenlamp te Hoek van holland om een vergunning voor lozing van afvalwater van perceel kad. gem. Hoek van Holland sectie A nr. 29 naar de ten zuidoosten van het perceel nr. 30 gelegen poldersloot, 1928.	1 stuk
79	Vergunning verleend aan P. Voskamp Azn. te 's-Gravenzande voor een lozing van afvalwater en het maken van een bruggetje, 1930.	1 stuk
80	Vergunning verleend aan gemeentewerken van Rotterdam om tijdelijk regenwater van het kampeerterrein te Hoek van Holland door een pomp over de dijk op het terrein te noorden daarvan in de polder te pompen, 1932.	2 stukken
81	Brieven aan C.J. Meuzelaar te 's-Gravenhage en F. Leerdam Jpz. te 's-Gravenzande waarbij aan eerstgenoemde vergunning verleend wordt voor de lozing in een poldersloot van huishoudwater van een nieuwe woning, minuten, 1932-1933.	3 stukken
82	Vergunning verleend aan M. van Oosten te Hoek van Holland voor de lozing van huishoudwater van vier huizen gelegen aan de 's-Gravenzandseweg, 1933.	1 stuk
83	Vergunning verleend aan J. Büller te Haarlem voor lozing van afvalwater van een woning aan de 's-Gravenzandseweg, kad. gem. Hoek van Holland sectie A nr. 756, 1933.	1 stuk
84	Vergunning verleend aan Th. J. Bos voor het lozen van huishoudwater via een septic-tank in een naastgelegen sloot, authentiek afschrift, 1937.	1 stuk
85	Vergunning verleend aan A. Fase te Maasland voor lozing van afvalwater vanaf de percelen kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 668-670, met aanvraag, 1938.	1 omslag
86	Vergunning verleend aan J. Faas te Hoek van Holland voor lozing van water vanaf het perceel kad. gem. Hoek van Holland sectie A nr. 886 in een poldersloot, 1939.	1 stuk
87	Vergunning verleend aan D. Boon te 's-Gravenzande voor het lozen van huishoudwater via een septic-tank en een riool in een poldersloot, 1939.	1 stuk
88	Vergunning verleend aan W.C. Korteland te Hoek van Holland voor een lozing van afvalwater van het perceel kad. sectie A nr. 781 in een poldersloot, 1939.	1 stuk

89	Vergunning verleend aan A. van der Burg te 's-Gravenzande voor lozing van afvalwater in een poldersloot, 1942.	1 stuk
90	Vergunning verleend aan de tuinders A. en M. de Koning en W.C. Korteland voor het lozen van afvalwater vanaf de percelen kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 39 en Hoek van Holland sectie A nr. 157 in de naastgelegen sloot, met aanvraag en situatietekeningen, 1943-1944.	1 omslag
91	Vergunning verleend aan A. Buitelaar voor lozing van afvalwater russen de percelen kad. gem. 's-Gravenzande sectie (N) nrs. 348 en 349, met aanvraag en tekening, 1944.	1 omslag
92	Vergunning verleend aan A. Fase en P. van der Burgh voor het maken en hebben van drie lozingen op de polderboezem voor de afvoer van overtollig water van de percelen kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 372, 374, 490, 719, 671-673;;, 1945.	1 stuk
93	Vergunning verleend aan C. van de Berg voor het lozen van afvalwater van zijn pand in een poldersloot, 1947.	1 stuk

2.2.4.1.3.5. Hebben van onder- en overbemaalingswerken

94	Vergunning verleend aan A. Vreugdenhil om het water in de doodlopende scheidingssloot tussen zijn eigendom en het perceel van C. van Staalduinen door middel van een windmolentje op een hoger peil te brengen, met aanvraag, 1938.	2 stukken
95	Vergunning verleend aan L. Noordam voor het plaatsen van een watermolen en een schut op het perceel kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 390;;, 1939.	1 stuk
96	Vergunning verleend aan H. van der Bos te 's-Gravenzande voor plaatsing van een molen, 1939.	1 stuk
97	Vergunning verleend aan A. van Baalen te Naaldwijk voor het plaatsen van een kleine watermolen tussen de percelen kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 372 en 458 in een nieuw te graven sloot, 1939.	1 stuk
98	Vergunning verleend aan de weduwe J.L. van de Berg-van de Mout voor het plaatsen van een schut in een doodlopende sloot langs haar perceel tuinland, 1939.	1 stuk
99	Vergunning verleend aan T. Langendeen te 's-Gravenzande voor het plaatsen van een molen, 1940.	1 stuk
100	Ingekomen en minuut van uitgaande brief houdende het verzoek en de vergunning verleend aan T. Koene Jbz. te 's-Gravenzande voor het plaatsen van een watermolen ter bemaling van de percelen sectie (N) nrs. 191-195, 1941.	2 stukken
101	Vergunning verleend aan A. de Zeeuw, D. Boon en Gebr. van Daalen voor de voortzetting van de bemaling d.m.v. een reeds geplaatste molen, met aanvraag, 1943.	2 stukken

102	Vergunning verleend aan G.L. Leerdam Czn. voor het plaatsen van twee schutten in de sloot van zijn perceel aan de 's-Gravenzandse weg, 1943.	1 stuk
103	Vergunning verleend aan W.C. Korteland te Hoek van Holland voor de plaatsing van een motorpomp, 1944.	1 stuk
104	Vergunning verleend aan A.L. Poortman voor het plaatsen van een watermolen en het leggen van kokers onder de bestaande dam, 1944.	1 stuk
105	Vergunning verleend aan J. van Staalduinen Pz. voor het plaatsen van een pomp voor het inmalen van water op een perceel tuinland kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 177-181, 1948.	1 stuk

2.2.4.1.3.6. Leggen van kabels, buizen en leidingen

106	Situatietekening van een te leggen buis in de Nieuwlandse dijk ter hoogte van de coupure, z.d., ca. 1933.	1 stuk
107	Brief van de Dienst Gemeentebedrijven te 's-Gravenzande houdende verzoek om een vergunning voor het hebben van palen en leidingen, met situatieschets, 1934.	1 omslag
108	Vergunning verleend aan de dienst der Telegrafie en telefonie te 's-Gravenhage voor het leggen van een kabel en het ingraven van een spoelenput, 1934.	1 stuk
109	Situatietekening van een uit te voeren slootdemping en te leggen riool- en draineerleidingen langs de 's-Gravenzandseweg vanaf de Nieuwlandse dijk door de gemeentelijke technische dienst van Rotterdam, z.d., 1936.	1 stuk
110	Brief van het gemeentebestuur van Rotterdam houdende verzoek om vergunning voor het leggen van een persleiding en riolering door de Nieuwlandse dijk, ter verbetering van het riolenstelsel te Hoek van Holland, met tekening, 1938.	1 omslag
111	Brieven van de hoofddirectie der Telegrafie, Telefonie en Radio te 's-Gravenhage betreffende het te leggen gedeelte van de kabel Naaldwijk-Hoek van Holland, met 13 bijlagen, 1946-1947.	1 omslag
112	Vergunning verleend aan het Gemeentelijk Energie Bedrijf te 's-Gravenhage voor het leggen van een ijzeren mantelbuis voor elektrische geleidingen over een uitwatering langs de Nieuwe laan, 1948.	1 stuk

2.2.4.1.3.7. Overige werken

116	Vergunning verleend door Geduputeerde Staten aan C. Leerdam Fzn. voor het verleggen van de bestaande uitweg lopende van zijn perceel kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 135 naar de provinciale weg Schiedam Hoek van Holland, onder voorwaarde dat het polderbestuur vergunning verleent voor de uit te voeren werken, afschrift, 1943. N.B. Poldervergunning ontbreekt	1 stuk
-----	--	--------

117	Stukken betreffende de door de N.V. Westlandsche Stoomtramwegmaatschappij bij Gedeputeerde Staten aangevraagde ontheffing op de Verordening op de ontgrondingen Zuid-Holland wegens de afgraving van een spoorbaangedeelte, kad.gem. Hoek van Holland sectie B nrs. 644-647 en 619, 1947.	1 omslag
113	Stukken betreffende een aan het gemeentebestuur van Rotterdam verleende vergunning voor het aanleggen en hebben van een rijwielpad langs de Nieuwlandse zeedijk, 1936-1937.	1 omslag
114	Brief van het gemeentebestuur van Rotterdam houdende mededeling dat voorlopig afgezien wordt van het aanbrengen van een afwateringsgoot langs een aan de gemeente Rotterdam behorend gedeelte van de 's-Gravenzandseweg, 1940.	1 stuk
115	Onderhandse akte van overeenkomst met de Gemeentelijke Vervoer- en Motordienst, Reinigings- en Ontsmettingsdienst van Rotterdam inzake de verlening van een vergunning tot het storten van vuil op het perceel kad.gem. 's-Gravenzande sectie N nr. 647, tegen een jaarlijkse vergoeding, 1940.	1 stuk

2.2.4.2. Beheer en onderhoud

2.2.4.2.1. Waterbeheersing

2.2.4.2.1.1. Algemeen

118	Kaart van een gedeelte van het Buiten-Nieuwland, gelegen tussen de Nieuwlandse dijk, de Haakweg en het Oude Vloei gat (kad.gem. Hoek van Holland, sectie A), z.d., ca. 1910.	1 stuk
	118a. Kadastraal plan der gemeente Rotterdam (Hoek van Holland), sectie B, (gedeelte van het Buiten-Nieuwland), lichtdruk, 1928.
N.B. Schaal 1 : 2000; 75 x 135 cm	1 stuk
119	Rapport van ingenieur A.C. Kolff als adviseur van het polderbestuur ter zake van de verbetering van de waterlozing en -voorziening van de polders het Nieuwland en het Noordland, 1932.	1 stuk

N.B. Zie voor kadastrale kaarten ook onder Omslag

2.2.4.2.1.2. Waterkwaliteitscontrole

120	Verslag van de onderzochte bruikbaarheid van het welputwater, bemonsterd aan de Kaapweg te Hoek van Holland door het Centraal Laboratorium voor de Volksgezondheid te Utrecht, met geleidebrief, 1934.	2 stukken

2.2.4.2.1.3. Instandhouding van watergangen en duikers

>2.2.4.2.1.3.1. Watergangen

121	Rapport uitgebracht door ingenieur P. Hoogenboom (van het Hoogheemraadschap van Rijnland) ter zake van de afwatering op

	de Nieuwe Waterweg door middel van de Krimsloot, met tekening en 7 tabellen, 1919.	1 omslag
122	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken betreffende het met beton beschoeien van een sloot gelegen aan de Maasdijk langs de percelen kad. gem. 's-Gravenzande sectie N nrs. 204/205-217, ter voorkoming van inkalving van de grond als gevolg van de inlaat van zoet water, 1938.	1 omslag
123	Brieven gewisseld met A. en C.W. van Baalen, naar aanleiding van hun verzoek om middels de Kulk zoet water te ontvangen ten behoeve van hun percelen, 1938-1939.	1 omslag
124	Brief aan de hoofdopzichter van de Nederlandse Heidemaatschappij waarbij het polderbestuur verklaart akkoord te gaan met de offerte voor het baggeren van ongeveer 200 m. sloot, 1942.	1 stuk
125	Brieven van de Rijksdienst voor Landbouwherstel, betreffende de financiële vergoedingen voor herstelwerkzaamheden in de uitwateringstocht (Krimsloot), 1947, 1951.	2 stukken
126	Offerte van het aannemersbedrijf Dekker & Faas voor het leggen van betonbuizen voor bemaling van de polders het Noord- en het Nieuwland, 1950.	1 stuk
>2.2.4.2.1.3.2. Duiker bij Duindam		
127	Brief van het bestuur van polder het Noordland houdende verzoek de verruimingsmogelijkheid van de duiker bij Duindam te onderzoeken in verband met de afvoer van overtollig water, 1926.	1 stuk
<i>2.2.4.2.1.4. Regeling van de waterstand</i>		
>2.2.4.2.1.4.1. Algemeen		
128	Brieven aan de wethouder van openbare werken van Rotterdam en aan Gedeputeerde Staten houdende verzoek om medewerking ter verhoging van het waterpeil in de singel langs het kampeerterrein te Hoek van Holland, ten behoeve van de aanliggende tuingronden, minuten, 1947-1950.	1 omslag
129	Besluit tot vaststelling van het zomer- en winterpeil, met brieven van Gedeputeerde Staten hieromtrent, 1951.	1 omslag
>2.2.4.2.1.4.2. Bemaling		
<i>2.2.4.2.1.4.2.1. Algemeen</i>		
130	Brieven aan dijkgraaf en hoogheemraden van Delfland houdende jaarlijkse opgaven omtrent wijzigingen in de bemaling, minuten, 1939, 1944, 1950.	3 stukken
131	Brief aan de hoofdingenieur van Provinciale Waterstaat houdende opgave van het aantal maaluren gedurende de maanden september tot en met december 1942, minuut, 1943.	1 stuk

132	Polis van een molestverzekering voor de watermolen met hulpgemeal, het woonhuis met de schuur en boerderij te Hoek van Holland, kad. sectie A nrs. 220, 223 en 704 alsmede het inlaatsgemeal te 's-Gravenzande sectie L nr. 3252, 1944.	1 stuk
133	Besluit van de vergadering van stemgerechtigde ingelanden tot het aangaan van een lening van f 21.000,-- ter dekking van de kosten van de aanleg van bemalingswerken, z.d., goedgekeurd door Gedeputeerde Staten, 1948.	1 stuk

2.2.4.2.1.4.2.2. Nieuwlandse molen

134	Resolutie van de Staten van Holland en West-Friesland waarbij aan de ingelanden van het Nieuwland en het Noordland octrooi wordt verleend tot het bouwen van een watermolen en het in verband hiermee heffen van omslag, 1580, afschrift, 1906.	1 stuk
135	Polis van de brandverzekering voor het woonhuis, de koestal en de hooiberg te 's-Gravenzande, gemerkt B 141, 1918.	1 stuk
136	Polis van een brandverzekering voor de watermolen, 1920.	1 stuk
137	Begroting en omschrijving van de verbouwingswerkzaamheden aan het woonhuis van de molenaar, met situatietekening en brief aan de weduwe G.S. Hofman te Naaldwijk, houdende de aanbesteding door de polder van de noodzakelijke reparatiewerkzaamheden, minuut, 1929.	1 omslag
138	Stukken betreffende het aangaan van een schadevergoeding van de na 1 juli 1944 ontstane schade, 1933-1948.
N.B. Zie ook inv.nr. 132	1 omslag
139	Brieven gewisseld met het gemeentebestuur van Rotterdam, inzake een verzoek om vergoeding van de extra bemalingskosten wegens een illegale lozing in een poldersloot, 1939-1941.	1 omslag
140	Offerte van T. Wels, rietdekker te 's-Gravenzande, voor het opnieuw met riet bedekken van de Nieuwlandse molen, 1939.
N.B. Zie ook bijlagen tot de rekening van 1939 (nrs. 73-79) inv.nr. 51	1 stuk
141	Brief aan de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij inzake de schadeopneming van het gedeeltelijk verbrande kamwiel en de klem, 1940.	1 stuk
142	Brieven gewisseld met Fa. D. Ottevanger & Zn. en burgemeester en wethouders van 's-Gravenzande betreffende de plaatsing van een pomp met electromotor in de Nieuwlandse molen, 1947.	1 omslag
143	Polis van een brandverzekering voor het woonhuis en de koestal, plaatselijk bekend Molenpad 141 te Hoek van Holland, 1948.	1 stuk
144	Polis van de brandverzekering voor de watermolen met de elektrische hulpkrachtinstallatie gelegen aan de Nieuwlandse dijk, 1949.	1 stuk

N.B. Zie ook het archief van de polder het Noordland

2.2.4.2.1.4.2.3. Hulpgemaal bij de Nieuwlandse molen

145	Brieven gewisseld met de dienst Gemeentebedrijven te 's-Gravenzande betreffende de aansluiting op het electriciteitsnet van het hulpgemaal bij de Nieuwlandse molen, 1941-1942.	1 omslag
146	Vergunning verleend door het gemeentebestuur van Rotterdam voor de bouw van een electrisch hulpgemaal bij de Nieuwlandse molen, kad.gem. Hoek van Holland sectie A nr. 223, met tekening, 1942.	2 stukken

2.2.4.2.1.4.2.4. Inlaatgemaal aan de Maasdijk

2.2.4.2.1.4.2.4.1. Voorbereiding

147	Brieven gewisseld met het Hoogheemraadschap van delfland en het bestuur van de polder het Noordland, betreffende de mogelijkheid van waterinlating in het Nieuwland en het Noordland vanuit Delflands boezem, 1928-1935.
N.B. Zie ook inv.nr. 153 | 1 omslag |
|-----|--|----------|

2.2.4.2.1.4.2.4.2. Financiering

148	Akte van overeenkomst met de diverse categorieën grondeigenaren in de polder het Nieuwland, waarbij de hoofdelijke bijdrage in de kosten van de zoetwatervoorziening wordt vastgesteld (in duplo), 1937.	1 omslag
149	Akte van overeenkomst met het bestuur van de polder het Noordland betreffende een regeling met het Hoogheemraadschap van Delfland tot inlating van zoet water in beide polders, 1937.	1 stuk
150	Stukken betreffende een geldlening van f 17.000,-- aangegaan met mevrouw P.A. Labouchère- van Wickevoort Crommelin, ter bestrijding van de kosten van een zoetwatergemaal, 1938-1948.	1 omslag
151	Kohieren van de omslag voor zoetwatervoorziening, 1939-1942.	1 omslag

2.2.4.2.1.4.2.4.3. Bouw en exploitatie

152	Brieven van het ingenieursbureau van Ir. S. Netto en J. Smit, betreffende het ontwerpen van een bestek voor het te bouwen zoetwaterinlaatgemaal alsmede het algemeen toezicht op de uitvoering van de werken, met ontwerp-rapport betreffende de stichting van deze bemalinginstallatie, 1936, 1938.	1 omslag
153	Brieven gewisseld met het Hoogheemraadschap van Delfland, betreffende aan de polder verleende vergunningen voor wateronttrekking aan Delflands boezem alsmede voor de bouw en het hebben van een bemalingsinstallatie, 1937-1947.	1 omslag
154	Brieven gewisseld met burgemeester en wethouders van 's-Gravenzande betreffende een aan de polder verleende vergunning voor de bouw van een bemalingsbouwtje aan de Maasdijk met bijkomende werken, met tekening (in duplo), 1938.	1 omslag

155	Vergunningen verleend door Gedeputeerde Staten voor de bouw van een electrisch gemaal aan de Maasdijk alsmede de uitvoering van aanvullende werken, met tekening (in duplo), 1938.	1 omslag
156	Stukken betreffende de aankoop van A. van Staalduinen Grtszn. van een perceel tuin en water, kad. gem. 's-Gravenzande sectie L nr. 3252, met kadastrale kaartjes en uittreksel van de kadastrale legger, 1938.	1 omslag
157	Bestek en voorwaarden voor het maken van grond- en bouwwerken voor een electrisch gemaal, opgemaakt door het ingenieursbureau Ir. S. Netto en J. Smit, 1938.	1 stuk
158	Bestek en voorwaarden voor het leveren en opstellen van een electrisch inlaatgemaal voor de polders het Nieuwland en het Noordland, met tekening en akte van aanbesteding, 1938.	1 omslag
159	Brief aan T. Koene te 's-Gravenzande houdende een toezegging, onder voorbehoud, tot schadevergoeding in verband met werkzaamheden voor de bouw van het nieuwe inlaatgemaal waarbij van zijn percelen kad. sectie N nrs. 191-195 gebruik werd gemaakt, 1938.	1 stuk
160	Brieven van Ant. van Staalduinen te 's-Gravenzande aan het polderbestuur betreffende de schadelijke gevolgen van de bouw van het inlaatgemaal voor zijn kwekerij, 1938.	2 stukken
161	Brief van het Proefstation voor de Groenten en Fruitteelt onder glas, houdende advies de slechte werking van de zoetwaterpomp van de polder te verbeteren d.m.v. plaatsing van houten schotten of waaiers, 1951.	1 stuk

N.B. Zie ook inv.nr. 132

2.2.4.2.1.4.2.5. Overige gemalen

162	Brieven gewisseld met B. Bosman te Piershil, inzake de aanbesteding van de bouw van vier molens in de polder het Noordland, 1938.	1 omslag
163	Tekening van een motorgemaal (in duplo), z.d., 1945.	1 omslag
164	Vergunning verleend door Gedeputeerde Staten aan het ingenieursbureau Ir. S. Netto en J. Smit (namens de besturen van de polders het Nieuwland en het Noordland) voor de plaatsing van een windmotor of een electrisch pompgemaal met de daarvoor benodigde buisleidingen, 1950.	1 stuk

2.2.4.3. Wegen

165	Beschikking van Gedeputeerde Staten tot indeling van een gedeelte van de Nieuwlandseweg in wegklasse B, 1938.	1 stuk
166	Notitie van dijkgraaf G. Veth betreffende de eigendom van het Nieuwlandse molenpad, met situatieschets, z.d., ca. 1940.	1 stuk

167	Brief namens de gemeente Rotterdam en minuten van brieven aan het gemeentebestuur van 's-Gravenzande, inzake een verzoek van het polderbestuur een deel van de Nieuwlandseweg van de ontwerp-wegenlegger te doen afvoeren, 1940-1941.	1 omslag
168	Stukken betreffende een overeenkomst met de gemeente 's-Gravenzande, waarbij het onderhoud van de weg langs de Nieuwlandse dijk aan die gemeente wordt overgedragen tegen een jaarlijkse polderbijdrage (groot f 500,--) in de onderhoudskosten, 1951.	1 omslag